

Dokument nr. 8:3

(2001-2002)

Forslag fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen om tiltak som kan bidra til at færre unge faller utenfor arbeidslivet gjennom tidlig uføretrygding

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge har et uforholdsmessig høyt antall unge uføretrygdde, svært mange av dem uføretrygdes med utgangspunkt i psykiatrisk diagnose. Det er forsket relativt lite på hvorfor antall unge med psykiatrisk lidelse øker, men i påvente av sikre forskningsresultater, kan det gjøres enkelte grep med utgangspunkt i de endringer som har funnet sted i vårt samfunn i de senere år, og som helt klart har bidradd til at flere unge svært tidlig i livet mister troen på egen fremtid.

Det er positivt at all ungdom opp til 19 år har rett til opplæring i videregående skole, men en slik aldersbetinget skolerett medfører samtidig at vår ungdom må gå sammenhengende på skole i 12-13 år dersom ikke deres rett til opplæring i ordinær videregående skole skal tapes. Skolesystemet tar ikke høyde for elevenes ulike modningsnivå, heller ikke tas det høyde for at elevenes sosiale bakgrunn har betydning for deres skolemotivasjon. Mange elever i overgangen mellom grunnskole og videregående skole vet ikke hva de vil bli, og skolevalgene blir for mange nokså vilkårlige. Samtidig er dagens arbeidsmarked nesten lukket for arbeidssøkende uten fagkompetanse. Dette kan være årsak til at skoletrøtte elever på ungdomstrinnet sklir ut og havner i en situasjon som i løpet av få år blokkerer for muligheten til normal utvikling og tilpassing til arbeidslivet. Ved å heve den øvre aldersgrense for rett til opplæring i videregående skole med 2-3 år, og samtidig bryte ned de hindringer som i dag stenger unge mennesker ute fra arbeidslivet, kan de som har behov for en skolepause mellom grunnskole og videregående skole få mulighet til modning og bevisstgjøring i forhold til de utdannings- og yrkesvalgmuligheter som kan være aktuelle for dem.

Da barnetrygd for aldersgruppen 16-18 år ble lovfestet, var motivet at de fleste i denne aldersgruppen er skoleelever, og at barnetrygden skulle dekke utgif-

ter forbundet med dette. For dem som ikke går på skolen, må barnetrygden kunne betraktes som et offentlig lønnstilskudd for unge arbeidstakere. Dette skulle gi mulighet for at unge arbeidssøkende kan tilbys lønn under tariffnivå for aktuelt arbeid. Selv om det er en viss forståelse for at LO beskytter sine medlemmers rettigheter ved å stille krav til minstelønn, også for unge som ikke er eller ønsker å være LO-medlemmer, bør det gjennom samarbeid med fagorganisasjonene skapes forståelse for at en mer liberal holdning til dette spørsmålet kan være til hjelp for unge som trenger en arbeidsplass som alternativ til skoleplass før de har bestemt seg for hvilket yrke de skal velge. Dersom en samtidig gir et ungdomsfradrag i skatteloven, burde dette være tiltak som samlet kan gi unge mennesker alternativer til en skolegang som for mange fortøner seg som uoverkommelig.

Det er ikke svært mange år siden ungdom gikk rett fra grunnskole og ut i et voksent arbeidsliv. For mange var det møtet med de krav arbeidslivet stilte som var grunnleggende for utviklingen av ansvarsfølelsen. Dagens ungdom får for liten mulighet til å utvikle ansvarsfølelse for annet enn sine egne lekser, det er ikke nok til å møte de utfordringer dagens samfunn stiller til voksne mennesker. Når vi som samfunn behandler ungdom som barn helt til de plutselig skal være voksne, fratar vi dem samtidig den utviklingsmulighet som ligger i en gradvis overgang mellom barndommens relative ansvarsløshet og de krav voksensamfunnet stiller. Dersom vi skal forvente en større ansvarsbevissthet i vårt samfunn, må ungdom få mulighet til gradvis ansvarsutvikling gjennom at de i viktige ungdomsår får mulighet til å ta flere selvstendige valg i forhold til sin egen fremtid.

Norge har et presset arbeidsmarked med høyt lønnsnivå. Dette innebærer at mange av de tjenester vi før tok som en selvfølge, ikke lenger er tilgjengelige. Mange av de tjenestetilbud som er blitt borte, er tjenester som i stor grad ble utført av helt unge ar-

beidstakere. Samtidig er behovet for disse tjenestene større enn før, fordi vi har en stor andel eldre som ikke i samme grad som tidligere kan stole på at familiemedlemmer tar seg av små oppgaver som de ikke lenger kan makte selv, men som likevel må utføres. Vi ser også at den hjemmehjelpstjeneste som i utgangspunktet var hjelp til daglige oppgaver i hjemmet, i stadig større grad rettes inn mot å gi hjemmebasert omsorg som i stor grad hører inn under helsevesenets område. Mange kommuner har pålagt sine hjemmehjelpere forbud mot å utføre den typen oppgaver som hjemmehjelpen i utgangspunktet var tenkt å utføre. Her burde det være mange arbeidsoppgaver som kan utføres av unge mennesker. Kontakten mellom eldre oppgående mennesker og ungdom på let etter sin egen fremtid kunne være positivt for begge parter. En tilgjengelighet til rimelig arbeidskraft til enkle praktiske arbeidsoppgaver i hus og hage kan også medvirke til at flere eldre kan bo i sine hjem lenger, og at etterspørselen etter omsorgsboliger kan reduseres.

Både i offentlig sektor og i privat næringsliv kan det være rom for ung ufaglært arbeidskraft, dersom ikke lønnskravet er for høyt. Det er etter forslagsstillerens mening like viktig at unge mennesker får tid til nødvendig modning før de presses til utdanningsvalg, som å legge til rette for at de som er under utdanning gis mulighet til å være heldagsstudenter, og slik sikre en rask gjennomstrømning i våre utdanningsinstitusjoner.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for flere arbeidsmuligheter for ungdom mellom grunnskole og videregående skole gjennom endringer i de lovverk som i dag er til hinder for dette.

16. oktober 2001